
Kemalist Modernleşmenin “Köy”ü

M. Çağatay Okutan

Millet’in inşa süreci¹, kültürel ve etnik homojenliğin üstüne oturan bir siyasal-toplumsal organizasyonla, yani milli-devletle² nihai hedefine ulaşır. Milliyetçilik ideolojisini arkalayan bu süreç³, ortak yaşama arzusu ile ırksal homojenlik uçları arasında yer alan geniş bir yelpazede tezahür eder. Her koşulda, söz konusu organizasyonun “özne”si “yurttaş”tır. Yurttaş, eşit haklar ve yükümlülüklerle donatılan ve varolan veya icat edilen bir tarihsel topluluğun üyesi⁴, siyasal topluluğun da asli unsurudur.⁵

Yurttaşlık statüsü, “üyelik” kriterlerini, hakları ve yükümlülükleri, bir başka ifadeyle, devlet ile birey arasındaki ilişkinin boyutunu belirler.⁶ Bu, modern siyasal düşüncenin en temel tartışmalarından birine işaret eder. Devlet ile birey/toplum arasındaki ilişkinin mahiyeti ve her ikisi açısından hakların ve yükümlülüklerin sınırları, birey özgürlüklerinin önceliğinden toplum mühendisliğine kadar uzanan farklı yurttaşlık anlayışlarına yol açar. Bu bağlamda, devlet ile toplumu birbirinden ayrılmayan unsurlar olarak değerlendirsek⁷ bile, devletin toplumu algılayışında karşılaşılabilecek si-

Yrd. Doç. Dr. Çağatay Okutan, Karadeniz Teknik Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesidir.

¹ Ulusun inşa süreci hakkında geniş bilgi için bkz. Hans Jürgen Puhle, “Nation States, Nations and Nationalism in Western and Southern Europe”, ed. J. G. Beramendi vd., *Nationalism in Europe Past and Present, Volume II*, Universidade de Santiago de Compostela, 1994, s. 19 ve devamı.

² Jürgen Habermas, “Citizenship and National Identity”, *Praxis International*, 12:1, April 1992, s. 2.

³ Jeff Spinner, *The Boundaries of Citizenship*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1994, s. 142.

⁴ John Hutchinson, “Cultural Nationalism and Moral Regeneration”, ed. J. Hutchinson and A. D. Smith, *Nationalism*, Oxford University Press, Oxford, 1994, s. 124.

⁵ Jens Magleby Sorensen, *The Exclusive European Citizenship*, Published by Avebury, England, 1996, s. 13.

⁶ David Jacobson, *Rights across Borders*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1996, s. 7.

⁷ John Breuily, “The Sources of Nationalist Ideology”, ed. J. Hutchinson and A. D. Smith, *Nationalism*, Oxford University Press, Oxford, 1994, s. 103.

yasal pratiklerde sorunlar yaşanır. Bu sorunlar, modern zamanlara özgüdür ve modernleşme olgusuyla yakından bağlantılıdır. Daha doğrusu sorun, “modernleştirme” misyonunu üstlenenler ile modernleşecek olanlar arasında yaşanır.

Devlet-Toplum İlişkisinin Belirleyeni: Halkçılık

Türk modernleşmesinin temel dinamiklerinden biri Batılılaşmadır. Hatta, Batılılaşmayı modernleşme ile eş anlamlı değerlendirmenin bir sakıncası olmadığı gibi, Osmanlı-Cumhuriyet pratiği dikkate alındığında doğrudur da. Bu bağlamda, III.Ahmet devrinden (1703-1730) İttihat ve Terakki iktidarının sonlarına kadar geçen sürede, askeri alandaki reformlarla başlayıp Abdullah Cevdet’te had safhaya ulaşan ve kültürel bir boyut kazanan modernleşme girişimlerinin Batılılaşma amacına yöneldiğini söylemek yanlış değildir.

Cumhuriyet ise, Batı’ya yönelme konusunda daha radikal oldu. Bu yönelim, müspet bilime verilen önemle vurgulandı. Batı’nın katkısı, toplumun şekillenmesinde ve bu topluma hakim olan müspet bilimlerde arandı.⁸ Bu, müspet bilim değeri taşımayan bütün geleneksel yapıların ve değerlerin yıkılması anlamına geliyordu. Nitekim, kurumsal ve simgesel düzenlemelerle⁹ hızla modernleşme yoluna girildi.

Şükrü Kaya, lakap ve unvanların kaldırılması münasebetiyle yapmış olduğu bir konuşmasında, Türk inkılâbının en açık vasfı olarak demokratikliğini öne çıkarmaktaydı.¹⁰ Oysa, L. Köker’in ifadesiyle, “‘yeni ulus’ ve ‘yeni yurttaş’ ile ilgili Cumhuriyet’in ilk dönemlerindeki tanımlamalar, devlete karşı ‘bireysel hak ve özgürlükler’ türünden liberal kavramları değil, fakat daha çok yurttaşların toplumsal, ekonomik ve siyasal yükümlülüklerine ilişkin devlet-merkezli tanımlamalara bağlı, türev hakları” içeriyordu.¹¹ Devlet-merkezli bu algılayış, Şubat 1923 tarihli İzmir İktisat Kongresi’nden itibaren, yerli ticaret burjuvazisi ile Cumhuriyet Halk Partisi arasında varolan “iktidar” mücadelesinin bir uzantısıydı. Kongre’nin arkasındakiler isteklerini, CHF’nin ilk programındaki “9 umde” ile dile getirme şansı buldular. Ardından Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile aracısız bir şekilde amaçlarını gerçekleştirme yoluna koyuldular.¹² Ancak bu girişim ve bundan sonraki benzer girişimler, Tek Parti yönetimi tarafından bastırıldı ve “halkçılık” ilkesi devlet-toplum ilişkisinin belirleyeni olarak öne çıkarıldı.

L. Köker’in tespitiyle, Cumhuriyet sonrası, halkçılık ilkesinin iki farklı anlayışla yaşama geçirildiği söylenebilir. Buna göre, 1920’lerin sonuna kadar süren ilk evrede halkçılık, doğrudan demokrasi ile temsili demokrasi kavramlarını içselleştirecek bir boyutta, “halkın kendi mukadderatına bizzat ve bilfiil sahip olması” esasına dayandırılmış iken, 1930’larda “halk için halka rağmen” formülüyle ifade edilen ve halkın siyasal hayata katılımını sınırlandıran bir anlayışın uzantısı olarak yerini almış-

⁸ Şerif Mardin, “Baticılık”, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, C. I., İletişim Yayınları, İstanbul, 1983, s. 249.

⁹ Söz konusu düzenlemelerle ilgili geniş bir analiz için bkz. Eric Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 271-278.

¹⁰ Şükrü Kaya, *Sözleri-Yazıları 1927-1937*, der. Ekrem Ergüven, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1937, s. 149.

¹¹ Levent Köker, “Kimlik Krizinden Meşruluk Krizine: Kemalizm ve Sonrası”, *Toplum ve Bilim*, sayı: 71, Kış 1996, s. 158.

¹² Hikmet Bila, *CHP Tarihi*, Doruk Matbaacılık, Ankara, t.y., s. 89-90.

tır.¹³1931 tarihli CHF programında ifade edildiği şekliyle, “kanunlar önünde mutlak bir müsavat kabul eden ve hiçbir ferde, hiçbir aileye, hiçbir sınıfa, hiçbir cemaate imtiyaz tanımayan” halkçılık ilkesinin solidarist yanı ve narodnik eğilimi, devlet-toplum ilişkisine dönük düzenlemelerde daha açık bir şekilde ortaya çıkmaktaydı.

Söz konusu ilişkinin devlet-merkezli sürmesini sağlayacak önemli düzenleme, 19 Şubat 1932 tarihinde kurulan Halkevleriydi. Halkevlerinin kuruluş gerekçesi, 1935 yılında CHP tarafından yayımlanmış Halkevleri 1932-1935 adlı kitapta “devrimlerimizi halkın ruhuna sindirecektik”¹⁴ sözüyle özetleniyordu.

Halkevlerinin dokuz alanda faaliyet göstermesi öngörüldü.¹⁵ Bu alanlardan biri de köycülük idi. 1930’larda Türkiye nüfusunun büyük bir bölümü hâlâ köylerde yaşamaktaydı ve Türk inkılâplarıyla en az tanışan en büyük kitle durumundaydı. “Milletin efendisi”, “halk”ın kendisi idi. O halde biran önce rejimin temel değerleriyle donatılması yani, “modernleştirilmesi” gerekiyordu.

Tek Parti yönetiminin köye dönük ilgisini, geleneksellik ile modernliğin karşılaşması olarak değerlendirmek mümkün mü? Bu sorunun cevabı, Kemalist modernleşmenin temel dinamiklerini ortaya koyması açısından önemlidir. CHP iktidarının halkçılık ve köycülük politikalarını kitlelere benimsetmek yolunda çaba harcamış olan, köy sosyolojisi alanında eğitim görmüş ve dönemin en önemli köy ideologlarından biri olarak kabul edilen Nusret Kemal’in¹⁶ imtiyaz sahipliğinde Ankara Halkevi’nin yayın organı olarak çıkan Ülkü dergisi, söz konusu dinamiklerin ortaya konması açısından en iyi örnektir. Nitekim, Ülkü’nün yayımlanma gerekçesini Recep (Peker) şöyle açıklıyordu:

Ülkü, karanlık devirleri arkada bırakarak şerefli ve aydınlık bir istikbale giden yeni neslin heyecanını beslemek, cemiyetin kanındaki inkılâp unsurlarını ısıtmak, ileri adımları sıkıştırmak için... Ülkü, bu büyük yola katılanlar arasında kafa birliği, gönül birliği ve hareket birliği yapmak için... çıkıyor. Ülkü’de büyük davaya inananların, buna Türk cemiyetini inandırmak, toplu ve heyecanlı bir millet kütlesi yaratmak hizmetinde vazife ve hisse almak isteyenlerin yazıları çıkacaktır...¹⁷

Böylece, Ülkü dergisinin yayın ilkeleri ve sınırları belirlenmiş oluyordu. O halde, Ülkü’de ifade edilen görüşlerle, Tek Parti yönetiminin köy politikası ve bu çerçevede Kemalist modernleşme ile ilgili yargılara varmak mümkündür.

“Kütleleşmek” Yolunda Halk/Köy

1930’ların resmi halkçılığı, sınıfsız-imtiyazsız toplum telakkisini temel aldı. Aynı doğrultuda bir halkçılık anlayışı ve halk tanımlamasına Ülkü dergisinde de rastlamak

¹³ Levent Köker, Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi, 3. B., İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 137-138.

¹⁴ Halkevleri 1932-1935, CHP Yayını, 1935, s. 3.

¹⁵ Halkevlerinin faaliyette bulunacağı alanlar şunlardı: Güzel sanatlar, temsil, spor, dil ve edebiyat, sosyal yardım, kurslar, kütüphane ve yayın, köycülük, tarih ve müzecilik.

¹⁶ Füsun Üstel, “Tek Parti Döneminde Köycülük İdeolojisi Ya Da Nusret Kemal Köymen”, *Tarih ve Toplum*, sayı: 74, Şubat 1990, s. 47.

¹⁷ Recep, “Ülkü Niçin Çıkıyor?”, *Ülkü*, sayı: 1, Şubat 1933, s. 1.

mümkün. Derginin imtiyaz sahibi ve dönemin köy ideologu Nusret Kemal, cemiyetleri “yüksek, orta ve aşağı tabaka” olmak üzere başlıca üç sınıfa ayırdıktan sonra halkı, “bir memleketin hudutları içinde, memleketin en umumi kültürüyle birbirine bağlı olan ve aşağı yukarı aynı kazanç ve yaşayış seviyesinde bulunan büyük ekseriyet, büyük orta tabaka” olarak tanımlamaktaydı. Bu tanımlamaya uygun bir Türk halkı tarifi de yapmaktaydı:

Türkiye hudutları içinde yaşayan on yedi milyon insan arasından on beş milyon halis Türk’ün, bir milyon yüksek tabakaya, iki milyon aşağı tabakaya ayırırsak, on iki milyonluk büyük ekseriyeti gelir. Müşterek vasıfları iyice billurlaştırabilmek için bu on iki milyon halkın içinden iki milyonunu da şehir halkına ayıralım. Bu suretle Türkiye’de halk dediğimiz zaman kastettiğimiz şey on milyon Türk köylümüz oluyor.¹⁸

Bu tarife uygun gerekçe olarak, fert veya zümre hakimiyetinin olmadığı, devletin bütün yurttaşlarına eşit mesafede durabildiği bir halkçılık anlayışının tatbik edilmesinin imkânsızlığı ve bu noktadan hareketle de, millet içinde müşterek vasıflara haiz en büyük kitleyi halk olarak değerlendirmenin daha doğru olacağı görüşü ileri sürülmekteydi.¹⁹ Nusret Kemal tarafından ifade edilen bu gerekçe, yukarıda alınılanan, kendi tarifini açıklamaktan uzaktı. Nitekim, Türk halkı tarifinde öne çıkan, gerekçede öne sürülen imkânsızlık değil, kapitalist ve sosyalist toplumsal eğilimlerin dışlanması ve müşterek vasıflar olarak da milli değerlerin vurgulanmasıydı. Bir başka ifadeyle, “yukarı tabaka” kapitalist, “aşağı tabaka” ise sosyalist yapılanmaya açık görülüyordu.

Halkçılığın milli vasfı Orta Asya’ya kadar götürülüyordu. K. Naci’ye göre Türk’ün halkçılığı, “Orta Asya yaylasında kuruluşundan ve Türk’ün yaradılışından” ileri geliyordu.²⁰ Buna rağmen halk, yani Türk köylüsü, keşfedilmeye, sahip olduğu milli vasıfların ortaya konmasına muhtaçtı. Nitekim, köy mimarisinin milli ruha uygun olmadığından²¹, Türkçe dışında dillerin konuşulduğundan²² ve ağalık kurumundan²³ şikâyet ediliyordu. Kısaca köy, inkılâba ve kendini keşfe davet edilmekteydi.

Ülkü’nün daimi yazar kadrosundan Mehmet Saffet, “milli şuuru takviye ve inkılâbı kökleştirmek için” köylünün katılımını şart koşmaktaydı.²⁴ Aynı şartı koşan Nusret Kemal de, Türk kültürü ve medeniyetinin yeniden keşfi için herkesi köyün irşadına davet etmekteydi.²⁵

Türk inkılâbının ana vasfı ise “halk hakimiyeti” ve “milli hakimiyet” kavramları ile ifade edildi.²⁶ Burada kastedilen her iki hakimiyet, özgürlüklere açık değildi. Açık-

¹⁸ Nusret Kemal, “Halkçılık”, *Ülkü*, sayı: 3, Nisan 1933, s. 185-186.

¹⁹ Nusret Kemal, “İnkılâp İdeolojisinde Halkçılık”, *Ülkü*, sayı: 13, Mart 1934, s. 41.

²⁰ K. Naci, “Türk Devletinde Halkçılık”, *Ülkü*, sayı: 3, Nisan 1933, s. 191.

²¹ Abdullah Ziya, “Cumhuriyette Köy Yapımı”, *Ülkü*, sayı: 10, İkinci Teşrin 1933, s. 334.

²² Kadri Kemal, “Anadolu’nun Doğusunda Dil Meselesi”, *Ülkü*, sayı: 5, Haziran 1933, s. 406.

²³ Nusret Köymen, “Köycülük Programına Giriş”, *Ülkü*, sayı: 26, Nisan 1935, s. 135.

²⁴ Mehmet Saffet, “Köycülük Nedir?”, *Ülkü*, sayı: 6, Temmuz 1933, s. 425.

²⁵ Nusret Kemal, “Bir Köy Terbiyesi Örneği”, *Ülkü*, sayı: 11, İkinci Kânun 1934, s. 424.

²⁶ Mehmet Saffet, “İnkılâp Terbiyesi”, *Ülkü*, sayı: 8, Eylül 1933, s. 106.

ça ifade edilen “disiplinli hürriyet”ti. Recep (Peker), Türklerin konuşma kabiliyetinin yüksekliğinden ama, buna rağmen az konuşmalarından şikayetçi oluyor hatta, sessizliği “karanlık” olarak nitelendiriyordu. Ama, “büyük maksatlar” güden konuşmaları faydalı bulmaktaydı.²⁷ Bir başka ifadeyle, milli ruha aykırı kabul edilen düşüncelerin ifadesi veya konuşulması mümkün değildi.²⁸

Özgürlüklerin sınırlandırılması, kullanıcılarının yeterli olgunluğa ulaşmasına kadar devam edecekti. Üstelik, söz konusu büyük kitlenin toplumsal geriliği, bu misyonu daha çok öne çıkarmaktaydı. Böylece köyler, köy misyonerlerinin faaliyet alanları olarak sunuluyordu.²⁹ Bu faaliyet o kadar geniş tutuluyordu ki, Nusret Kemal “köy rehberi”ni, sadece sağlıklı ve zeki insanların evliliklerini sağlamakla görevlendirebiliyordu.³⁰ Platon’un İdeal Devlet’ini anımsatan bu yaklaşım, dönemin “müdahaleci” yönetim anlayışına gayet uygundu. Köy Kanunu’na dönük övgünün, köylünün yapmakla mükellef olduğu işlere yapılan vurguyla ifade edilmesi³¹ de aynı anlayışın bir uzantısı olmalıydı.

Kuşkusuz, söz konusu müdahalenin en önemli araçlarından biri de Halkevleriydi. İnkılâp ülkülerini yayma amacına yönelen³² bu kuruluşlar, İsmet Paşa’nın da dediği gibi, Cumhuriyet Halk Fırkası’nın prensiplerini “her gün söylemek, nasıl tatbik edildiğinden her gün malûmat vermek”le³³, “ben, sen, o yok, biz varız” düsturunu tesis etmekle³⁴ görevlendirildi. Halkevlerinin birinci kuruluş yıldönümü konuşmasında Necip Ali şunları söylüyordu:

Kütleleşmek bu asrın en bariz vasıflarından biridir. Kütleleşmemiş insan cemaatlerine millet bile denilmiyor. Artık bugün millet diye, kütleleşmiş, manen ve madde ten birbirlerine tesanüt bağlarıyla bağlanmış insan kümelerine diyorlar. Yeryüzünde bu şartları haiz olmayan kümeler millet değildir... Fertçilik dünyası artık tarihe mal olmuştur... Mamafih fertçilik dünyasında bile cemiyet fikirleri vardı... Fertleri kütleleştiren ve tesanüt denilen bu bağın mahiyeti nedir? İnsanları birçok maddi ve manevi bağlarla ve müşterek bir iman ile birbirine bağlayan vazife hissidir.³⁵

“Kütleleşmek” için, “mektepe tahsilinin yanında ve ondan sonra mutlaka bir halk terbiyesi yapmak”³⁶ gerekiyordu. Yani, “milletin efendisi” “terbiye”ye muhtaçtı.

Halk/Köy Terbiyesi

Terbiye ya da Nusret Kemal’in Türkçe olduğu gerekçesiyle tercih ettiği şekliyle “yetiştirme”³⁷, “memleketin şive, mezhep ve medeniyet itibariyle birçok parçalara ayrı-

²⁷ Recep, “Konuşunuz ve Konuşturunuz”, *Ülkü*, sayı: 1, Şubat 1933, s. 20-21.

²⁸ Recep, “Disiplinli Hürriyet”, *Ülkü*, sayı: 3, Nisan 1933, s. 178.

²⁹ Nusret Kemal, “Köy Misyonerliği”, *Ülkü*, sayı: 8, Eylül 1933, s. 150.

³⁰ Nusret Kemal, “Bir Köycülük Projesi Tecrübesi”, *Ülkü*, sayı: 8, Eylül 1933, s. 120.

³¹ Kerim Ömer, “Köyde Toplu Çalışma”, *Ülkü*, sayı: 8, Eylül 1933, s. 159.

³² Necip Ali, “Halkevleri”, *Ülkü*, sayı: 9, Birinci Teşrin 1933, s. 233.

³³ İsmet Paşa’nın nutku için bkz. *Ülkü*, sayı: 2, Mart 1933, s. 99-103.

³⁴ Celal Sahir, “Halkevleri Yıldönümünde Düşünceler”, *Ülkü*, sayı: 2, Mart 1933, s. 98.

³⁵ Necip Ali’nin nutku için bkz. *Ülkü*, sayı: 2, Mart 1933, s. 107.

³⁶ Recep, “Halkevleri Açılma Nutku”, *Ülkü*, sayı: 1, Şubat 1933, s. 6.

³⁷ Nusret Kemal, “Köy Seferberliğine Doğru”, *Ülkü*, sayı: 5, Haziran 1933, s. 358.

lan zümrelerini bir içtimai vücut ve millet haline yuğurma, fertlerin düşünüş, duyuş ve isteşişini bütün milletin mefkûresine uygun bir tarzda işleyerek ruhu yetiştirme”³⁸ olarak değerdendirilmekteydi.

“Halk terbiyesi” girişiminin, anti-demokratik bir mahiyete bürüneceğı çok açıktı. Bu yönde bir kaygın oluşmasına veya giderilmesine dönük çok sayıda yazıyı *Ülkü* dergisinde bulmak mümkündür. Yöneldikleri ortak nokta, Türkiye’nin kendine has şartlarının bireyin “doğru”yu bulmada birçok açıdan engel teşkil ettiğı, o halde el-birliğıyle ve elbette önderlerin göstereceğı doğrultuya yönelmenin her zamankinden daha önemli hale geldiğıydi. Bu bağlamda, terbiyenin, “kafayı işler bir hale getirmek ve işleyişini nizamlı bir hale sokmak” amacına yöneldiğı için tahakküme yönelmediğı düşünülüyordu ama, bu yönelimin “Anadolu Türklüğünün üzerine aldığı büyük inkılâp işine bütün vatandaşları derin bir anlayış, bu anlayışın verdiği taassupsuz, tekâmüle açık bir inanışın doğurduğu feragatle ortak etme”³⁹ içeriğıyle çelişkiye düşölüyordu.

Vatandaş nasıl terbiye edilecekti? Bu konuda dışarıdan örnekler ve Türkiye’ye özgü reçeteler sunuluyordu. Meksika’daki “köy mektepleri”nin milliyetçi vasfı⁴⁰, Sovyetler Birliğı’nde komsomol ve piyoniyelerin cemiyeti irşad faaaliiyetleri⁴¹ verilen örnekler arasındaydı.

Türkiye’de mektepler, halk terbiyesi için düşünölen ana vasıtalardan değildi. Daha çok üzerinde durulan, milli bayramlar⁴² ve ordunun toplumsallaştırıcı misyonunu⁴³ idi. *Ülkü*’de çıkan yazılarda, “mektep”e dönük belirgin bir güvensizlik hakimdi. Aslında, Tek Parti yönetiminin hararetle üzerinde durduğu “yeni neslin” eğitimi konusu, Nusret Kemal ve diğer *Ülkü* yazarları açısından da büyük bir önemdeydi. Ancak, 1930’larda eğitici kadronun önemli bir bölümü hâlâ “eski kafalı”lardan oluşmaktaydı ve *Ülkü*’nün de bu çerçevede belirgin bir kaygıya sahip olması anlaşılır bir husustur. Mektep yerine, daha kapsamlı ve daha heyecanlı aktivitelerle ve daha güvenilir bir kurumsal destekle milli ruhun ateşlenmesi uygun görölmekteydi.

Öngörölen halk/köy terbiyesinin başarıya ulaşması, dönemin en önemli sorununa, “kazanma ve yaşama seviyesinin yükseltilmesine”⁴⁴ bağlanmaktaydı. Yani köyün “iktisadiyatı”na.

Köyün “İktisadiyatı”

“Hükümet kabinesini teşkil eden zatların isimlerini saymak kabine fikrini vermez” diyen Mehmet Saffet⁴⁵, bu ifadeyle, fert-cemiyet veya bunun bir uzantısı olarak devlet-vatandaş ilişkisini özetlemekteydi. Bu bağlamda iktisadi sisteme dönük çer-

³⁸ Hamit Zübeyr, “Halk Terbiyesi Vasıtaları”, *Ülkü*, sayı: 2, Mart 1933, s. 152.

³⁹ Nusret Kemal, “Halk Terbiyesi”, *Ülkü*, sayı: 7, Ağustos 1933, s. 19.

⁴⁰ Nusret Kemal, “Bir Köy Terbiyesi Örneğı”, s. 418.

⁴¹ Nusret Kemal, “Sovyetlerde Bayram ve Terbiye”, *Ülkü*, sayı: 9, Birinci Teşrin 1933, s. 238.

⁴² Nusret Kemal, “Milli Bayram ve Halk Terbiyesi”, *Ülkü*, sayı: 9, Birinci Teşrin 1933, s. 245.

⁴³ Hilmi Malik, “Kışla ve Köy Terbiyesi”, *Ülkü*, sayı: 3, Nisan 1933, s. 237.

⁴⁴ Nusret Kemal, “Halk Terbiyesi”, s. 20.

⁴⁵ Mehmet Saffet, “Devlet ve Vatandaş”, *Ülkü*, sayı: 3, Nisan 1933, s. 181.

çevreyi tahmin etmek güç değildir. Nitekim, aynı anlayışın bir uzantısı olarak Nusret Kemal’de Kemalist devletçilik ilkesinin izlerini bulmak mümkündür. Özel girişimi, ahlak ve kültür seviyesinin yeterli düzeyde olmasına bağlayan N. Kemal⁴⁶, bu şekilde, terbiye konusundaki düşüncelerini de anlamlandırmış oluyordu.

Ülkü’nün iktisadi konulara eğilimi kuşkusuz 1929 Dünya İktisadi Bunalımı’nın da etkilerini taşıyordu. Nitekim, gelişmiş sanayilere sahip ülkelerin bile planlı kalkınma modellerinden yararlanmaya başladıkları ifade edilmekteydi.⁴⁷ Bu bağlamda Ülkü, liberalizmi ve Marksizmi reddetti ve yüzünü köylüye çevirip, onun iktisadi inkişafına bel bağladı. Nusret Kemal Marksizmi, köylüyü işçi sınıfına dahil etmekle ve bireysel mülkiyeti ortadan kaldırmakla suçluyordu.⁴⁸ Ama “ferdiyetçiliğin” de, “maddeci emperyalizme” yol açan yönüyle Türk’ün tabiatına uygun olmadığını düşünüyordu. Çünkü Türkler, “fıtraten cemiyetçi” ve idealist idiler.⁴⁹ O halde sorun nasıl çözülecekti ya da, iktisadi manada gelişmenin yolu ne idi? Nusret Kemal çareyi bulmuştu:

Biz garbın merkantil medeniyetindeki manasında şehir ve köy ayrılığı istemiyoruz. Şehirle köyü ruh itibarıyla, kültür itibarıyla, medeniyet itibarıyla birbirine kavuşturmak istiyoruz. Bizde çalışanlar ve istismar edenler diye iki zümre yoktur. Türkiye’de herkes çalışır ve herkes çok çalışır. . . İstedığımız, maddi inkılâbı da ruhi inkılâpla elele yürütmek ve bu sahada da her bir yüzyılı bir yılda geçmektir. Ve bunun için de yapacağımız iş köyü teşkilâtlandırmak, on bir milyon Türk köylüsünü milli iktisat savaşında silah başı etmektir.⁵⁰

Şehir ve köy ya da modern olanla geleneksel olanın karşılaşması, Kemalist modernleşmenin düalitesi veya Ülkü’nün yayın politikasıydı.

Köy Şehir İkilemi ya da Kemalist Modernleşmenin Düalitesi

Opera, Türkiye’nin milli sanatı olabilir mi? Ülkü’de yazan Halil Bedi’ye göre evet. Bedi, operayı, halkın “musiki zevk ve telakkisini değiştirecek ve inkılâp yaratacak” bir sanat olarak algılamaktaydı.⁵¹ Benzer şekilde sinema da, milli vasıfları ile öne çıkarılmaktaydı. Nusret Kemal, sinemayı, milli kültürü ve inkılâbı tanıtma ve terbiyevi eğlence” verme aracı olarak görmekte, “cinsi hisleri” suistimale yönelen şeklini ise eleştirmekteydi.⁵² Her iki örnek de modern zamanların ürünü idi ve manevi kalkınmanın araçları olarak düşünülüyordu.

Manevi kalkınmanın merkezleri olarak da elbette köyler işaret edilmekteydi. Köyler, manevi değerlerin en temiz şekliyle muhafaza edildiği merkezler iken şehirler, maneviyatsızlığın ve ahlaksızlığın kök saldıği alanlardı.⁵³ O halde köy ile şehir na-

⁴⁶ Nusret Kemal, “Danimarka Köylüsü Nasıl Uyandı”, *Ülkü*, sayı: 18, Ağustos 1934, s. 467.

⁴⁷ Nusret Kemal, “Halk Dükkanları”, *Ülkü*, sayı: 4, Mayıs 1933, s. 268.

⁴⁸ Nusret Kemal, “İnkılâp İdeolojisinde Halkçılık”, s. 44.

⁴⁹ Nusret Kemal, “Halk Kuvveti”, *Ülkü*, sayı: 1, Şubat 1933, s. 48.

⁵⁰ Nusret Kemal, “Köy Seferberliğine Doğru”, s. 356.

⁵¹ Halil Bedi, “Halk Terbiyesi ve Opera”, *Ülkü*, sayı: 15, Mayıs 1934, s. 202.

⁵² Nusret Kemal, “Söz Bir Allah Bir”, *Ülkü*, sayı: 10, İkinci Teşrin 1933, s. 351.

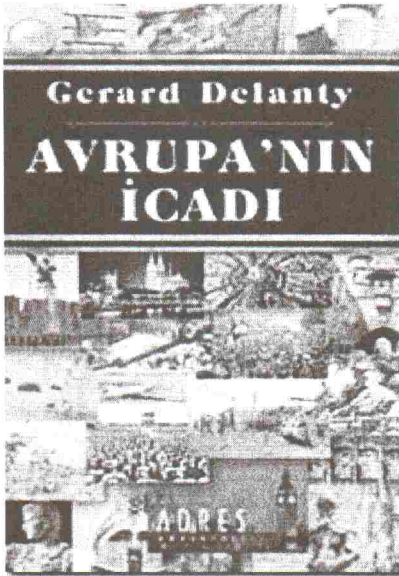
⁵³ Nusret Kemal, “Köycülük Esasları”, *Ülkü*, sayı: 20, Birinci Teşrin 1934, s. 146,149.

sıl bütünleşecekti? Veya bütünleşmesi arzu ediliyor muydu? Bu sorunun cevabı, Kemalist modernleşmenin ana temasını ortaya koymaktadır.

Cevap, birkaç noktada özetlenebilir. İlki, biran evvel modernleştirilmek istenen toplumun büyük bir bölümü geleneksel değerlere bağlıydı ve bu büyük kitleyi “ürkütmemek” hedeflenmişti. İkincisi, hızla modernleşme, aceleciliği dayatıyordu ve köyü modernleştirmek isterken geleneksel özelliğine övgülerle solidarist ve narodnik bütünleşme içinde özel bir yer verilmekteydi. Üçüncüsü de, halkçılık ilkesi liberal ve marksist sosyo-ekonomik ve siyasal yorumları dışlamıştı. Köy, Kemalist modernleşme projesi içinde, halkçılığın bu özel yorumunda bir “can simidi” vazifesi görüyordu. Böylece, bu üç husus, Kemalist modernleşmenin temel özelliğini ortaya koymaktaydı:

Kemalist ulusal kalkınma fikri, herhangi bir biçimde “gelenek” ile uzlaşma, en azından hesaplaşma niyeti taşımayan, ödünsüz bir modernleşme projesinin ifadesi gibi görünmektedir. Kemalizmin böylesi ödün vermez bir modernleşme projesi olarak anlaşılması Kemalizmdeki muhafazakâr öğeleri görmekte başarısız olmaktadır. Kemalist ulusal kalkınma fikri, ulus-devletleşme sürecine sonradan katılmış birçok benzer toplumda olduğu gibi, aralarında “Türk milletine özgü benzersiz niteliklerin korunması” amacının özellikle öne çıktığı bazı sınırlara sahip bir fikirdir.⁵⁴

Nusret Kemal’in edindiği soyadı, bu yazının başından itibaren anlatmaya çalıştığımızı, bir kelimeyle özetler: Köymen. “Köy” ve “men”.

Avrupa'nın İcadı

Gerard Delanty

Bugün bir medeniyet havzası olarak kabul edilen Avrupa, tarihinin büyük bölümünde, bir taraftan açlık ve sefaletin, diğer taraftan kan ve gözyaşının kıtası olmuştur. Bu iki ana problem, Avrupa'yı yüzyıllar boyunca kasıp kavurmuştur. Çok değil, daha 60 yıl önce, bu yaşlı kıta, tarihin en büyük ve en kanlı savaşına sahne olmuştur. Şimdi ise, Avrupa, birleşme ve barış adası olma yolunda ilerlemektedir. Bu doğal bir süreç midir, yoksa bir icat mı? Başından beri belirgin bir Avrupa kimliği var mıdır, yoksa AB bir kimlik inşa etme çabalarının günümüzdeki adı mıdır? Gerard Delanty Avrupa'nın İcadı'nda işte bu önemli ve ilginç konuyu irdeliyor.

⁵⁴ Köker, a.g.m., s. 159.